

Tarih ve GÜNce

Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Dergisi
Journal of Atatürk and the History of Turkish Republic
II/5, (2019 Yaz), ss. 411-430.

Geliş Tarihi: 2 Haziran 2019

Kabul Tarihi: 31 Temmuz 2019

Araştırma Makalesi/Research Article

İKİNCİ MEŞRUTİYET DÖNEMİNDE MÜSKİRAT VE MÜSKİRAT SATAN YABANCI ESNAFA İZİN VERİLMESİ

Erdal İNCE*

Öz

Tarihin her döneminde, vücuda hoşluk verip beyini uyuşturan alkol, insanlar tarafından çokça tercih edilen maddelerden biri olmuştur. Bu denli tercih edilip, devlet politikaları ile yasaklanıp serbest bırakılan alkol, Osmanlı İmparatorluğunda 'Müskirat' olarak isimlendirilmiştir. Osmanlı İmparatorluğunda 1908'de ilan edilen İkinci Meşrutiyetin ülke çapında oluşturduğu sosyal, ekonomik ve siyasal hareketliliği ile kontrollü bir şekilde serbest bırakılan müskirat, Müslüman mahallerinde, cami, tekke, Medrese yakınlarında kullanılması, dükkân açılması yasaklanmıştır.

Bu makalede, tarihsel süreç içerisinde toplumların ve devletlerin Müskirat kullanmasına yönelik tahliller yapılarak, Osmanlı İmparatorluğu İkinci Meşrutiyet dönemine ait müskirat kullanımı ve yabancı esnafa yönelik müskirat satış izinlerinin verilmesine dair incelemeler yapılması amaçlanmaktadır. Bu amaçla arşiv kaynakları, gazete, dergi ve mecmualar taranarak, basılı kitap ve makalelerden faydalanılacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Esnaf, Müskirat, Meşrutiyet, Gayrimüslim*

ALCHOL IN THE SECOND CONSTITUTION PERIOD AND TO TRADESMAN OF FOREIGN ALCOHOL TO SELL ALLOWING

* Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Öğrencisi, erdalince11@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0001-5491-7947.

Abstract

In every period of history, alcohol tastes the body and numbs the brain, has become one of the items that are widely preferred by people. The alcohol, which has been so favored and banned by state policies, has been called muslim polit in the Ottoman Empire. In the Ottoman Empire, the second constitutional monarchy was declared in 1908, and the social, economic and political mobility of the country was released. Muslim sites, mosques, lodges, near the madrasa, the use of a shop, Alchol is prohibited.

In this article, analysis of alcohol use by societies and states in the historical process, alcohol use of the Ottoman Empire during the Second Constitutional Era and alcohol sales permits for foreign trades were examined. For this purpose, archive resources, newspapers, magazines and journals will be scanned and printed books and articles will be utilized.

Key Words: Tradesman, Alchol, Constitutionalism, Non-Muslim

Introduction

Yüzyıllardır, birçok kültürde çeşitli mayalanma yöntemleriyle elde edilen alkol dünyanın bağımlılık yapan en eski maddesi olarak nitelendirilebilir. Mayalanma yöntemlerinin bilinmesinden ve geliştirilip çeşitlendirilmesinden sonra çok sayıda alkollü içecek üretilmiş, tüketilmiş ve hem bölgesel hem de bölgeler arası ticareti yapılmıştır.

Yapılan araştırmalar, en eski dönemlere bile alkolün veya benzerlerinin var olduğunun izlerini bizlere göstermektedir. Ayrıca bu araştırmalar, alkollü içkilerin bulunmasının, insanoğlunun tarımdaki gelişmeleriyle paralel olduğu konusunda da ipuçları vermektedir. Ancak başta şarap olmak üzere, şarap benzeri içecekler, tarımsal üretimin gelişmesinden öncesinde de vardır. Yine, araştırmalardan şarap ve benzeri içeceklerin vahşi üzümlerden ya da bazı meyvelerden elde edilen ham içki biçiminde de üretilmekte ve tüketilmekte olduklarını göstermektedir¹. Bunun en büyük örneğini Afrika arkaik kabilelerinde görmek mümkündür. Bu kabileler Hindistan cevizini fermente ederek değişik içecek türleri ortaya çıkarmışlardır². Başka bir örnek daha vermek istersek farklı kültür ve bölgelere bakmamız gerekecektir. Bu anlamda, Çin'deki alkol damıtma işlemleri iyi bir örnektir. Çin kaynaklarına göre, alkol damıtma işlemleri Çin'de M.Ö. onuncu yüzyılda keşfedilmiştir.

¹ CHAFETZ, Morris E. ve DEMONE, Harold W. (1962), **Alcoholism and Society**, New York: Oxford University Press, s.62-63.

² SAMUELSON, James (1880), **The History of Drink A Review Social, Scientific, and Political**, London: Trübner&CO. s.5.

Değişik toplumların ve devletlerin çeşitli zamanlarda imal edip kullandığı alkol, Osmanlı İmparatorluğunda hoşluk veren, uyuşturan içecekler manasına gelen müskirat terimi ile adlandırılmıştır. İslam dinin de etkisiyle Osmanlı İmparatorluğu'nda her türlü içki satışı ve kullanımı yasaklanmıştır. Ancak bu yasakların, zaman zaman göz ardı edildiğini görüyoruz. Osmanlı İmparatorluğunda kurulan '*Bade Meclisleri*'nde alkollü içecekler kullanılmıştır. Müskirat satışı ve kullanımı ile ilgili en ağır iradeyi IV. Murat ortaya koymuştur. O, 1633 yılında İstanbul'da ortaya çıkan büyük yangının da etkisiyle, uyuşukluk ve sarhoşluk veren tüm maddeleri yasaklamıştır. IV. Murat gibi birçok padişah da müskiratın kullanılmasını, satılmasını yasaklayan fermanlar yayınlamıştır.

İkinci Abdülhamit'in babası Sultan Abdülmecid de Müslüman mahallerinde müskirat satışını yasaklamıştır. Ancak Sultan Abdülmecit'in saltanatının son dönemleri, birçok yerde meyhaneler açılmış, kaçak ve gizli şekilde müskirat satışları yapılır hale gelmiştir. Böyle bir zamanda tahta çıkan İkinci Abdülhamit müskirat satışının yasaklanması ile ilgili çalışmalar yaptıysa da, saltanatının ilk yıllarında konuyla ilgili irade ortaya koyamamıştır. O, saltanatının on üçüncü yılı olan 1889'da müskirat satışına yönelik radikal denilebilecek kararlar almış ve uygulamaya koymuştur. Kararları arasında Müslüman mahallelerinde müskiratın satılmasının yasaklanması ve tüm meyhanelerin kapatılması vardır. Bu kararlar özellikle yabancı esnaf tarafından büyük tepkiyle karşılanmıştır. XX. yüzyılın başlarındaki gelişmelerin, İkinci Meşrutiyet'in ilanına yönelik hazırlıkların, birçok kesimin hak ve talepleri, azınlık, cemaat gibi toplulukların istekleri neticesinde II. Abdülhamit, Müslüman mahalleleri haricinde, müskirat satışına ve kapalı olan meyhanelerin açılmasına izin vermek zorunda kalmıştır.

1908'de İkinci Meşrutiyetin ilanı ile ortaya çıkan özgürlük ortamının da etkisiyle, yabancı esnafın müskirat satışındaki serbestliğini görmekteyiz. Ancak bu satışlarda nizamnamelere uymayan esnafın olduğu, kaçak ve gizli satışların yapıldığı aşikârdır. Bu tür hileli yollara başvuran esnaf için çeşitli cezai işlemler uygulanmıştır. Ayrıca yine İkinci Meşrutiyetin ilanı ile çoğalan gazete ve dergilerde de halka alkolün zararlarına yönelik yazıların, kaleme alındığını görüyoruz. Bunun yanında alkol ile mücadele amacı ile Karadeniz Ereğlisi

Osmanlı İçki Düşmanları Cemiyeti ve Men'-i Müskirat Cemiyetleri kurulmuştur³.

Tarihte Müskirat

Alkol'e birçok kültürde rastlamak mümkündür. Değişik kültürlerde ve zaman dilimlerinde çeşitli isimlerle anılan alkol, Yahudi ve Hıristiyan inancına göre sınırlama veya haram kılınmışken, İslam İnancına göre tümüyle yasaklanmıştır. Kimi antik kökenli kültürlerde ise alkol, 'vecd' aracı olarak dini bir içeriğe sahip olmuştur⁴.

Alkol ve onun ile birlikte kullanılan şarap, bira gibi unsurlar, toplumların dinleri, yaşadıkları yerin coğrafi yapıları ve ticari geçim kaynakları hakkında bilgi edinmemizi sağlamaktadır. Bu konuda özellikle mayalamada kullanılan malzeme, söz konusu kültürü tanınamızı kolaylaştırmaktadır. Amerika'da kaktüs, Ortadoğu'da arpa, üzüm, buğday, incir, hurma, Asya'da çeşitli mantar türlerinden mayalanan içkiler yapılarak alkol tüketilmiştir. Bu mayalama ürünleri, coğrafi yapı ve ekonomik geçim kaynağı hakkında söz konusu toplumu tanıma ile ilgili olarak önemli ipuçları vermektir. Tarımın keşfi ve tarım teknolojilerindeki gelişmelerin ardından seri bir şekilde üretilebilir halde olan üzümün diğerlerine nazaran daha çok tercih edildiğini yapılan çalışmalardan görüyoruz. Ayrıca üzümünden üretilen şarap, özellikle Hıristiyan kültüründe dini bir ritüel kazanmıştır. Yapılan kazılar, fermente edilmiş içeceklerin Neolitik Çağ'a kadar uzandığını göstermektedir. Çin'in Jiahu kentinde yapılan antik kazılar sonucunda bulunan seramikler üzerinde kalan tortularda, alkol bulunduğu yapılan kimyasal analizlerle kanıtlanmıştır. Yapılan analizler, tortuların M.Ö. 6650 ile 7000 yılları arasına ait olduğunu ve fermente işleminde alıç, üzüm, bal ve pirincin kullanıldığını bize göstermektedir. Milattan önce Alkol kullanımı ve üretimi, değişik kültür ve ülkelerde oldukça yaygındır. Edinilen bilgilere göre, İran (M.Ö. 5400), Mısır (M.Ö. 3150), Babil (M.Ö. 3000), Meksika (M.Ö. 2000) ve Sudan (M.Ö. 1500) yıllarında alkol üretiyor ve kullanıyordu. Milattan önce 1116'da Shang Hanedanı'na⁵ ait bir ferman,

³ Örneğin bu konuda Cem Doğan'ın *Osmanlı Men-i Müskirat Cemiyeti ve Men-i Müskirat Kanunu* isimli makalesi vardır. Ayrıntılı Bilgi için Bknz; DOĞAN, Cem, "Osmanlı Men'i Müskirat Cemiyeti ve Men'i Müskirat Kanunu", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cild:6, Sayı: 26, Bahar 2013.

⁴ DEMİRCİ, Kürşat, "içki", *TDV İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt: 21, s.457.

⁵ Ayrıntılı bilgi için bknz; <https://tr.khanacademy.org/humanities/world-history/world-history-beginnings/shang-dynasty-china/a/shang-dynasty-article> . Erişim Tarihi 02.07.2019, Saat 18.30.

şarap damıtmanın Çinliler tarafından uzun zamandır bilindiği anlaşılmaktadır⁶. Tarihsel birçok belge incelendiğinde Mezopotamya başta olmak üzere, Anadolu, Mısır ve diğer Akdeniz bölgelerinde yaşamış eski uygarlıkların alkol kullandıkları görülmektedir. Ayrıca Yunan, Roma ve eski Mısır tarihçileri alkol ve alkollü içkilerden bahsetmişlerdir. Antik Yunan tarihçi ve yazar Herodot, gezilerinde gördüğü yerleri ve insanları anlattığı, “*Herodot Tarihi*”⁷ olarak bilinen eserinde Mısır’da gördüğü dinsel adetleri anlatırken şarabı da anlatmaktadır. Herodot tarih kitabında Mısır’da gördüklerini şu şekilde aktarmıştır⁸.

“Anlatılması çok uzun, bitmez tükenmez dinsel törenler yaparlar. Buna karşılık kazançları yoktur. Kendi ceplerinden ve mallarından hiçbir şey harcamazlar. Yiyecek olarak, her gün her biri için kutsal yemekler pişirtilir ve taşınır, bunlar kasaplık hayvanların etlerinden ve kaz etinden, bol bol hazırlanır. Ayrıca bağ şarabı da verilir...”

Hoşluk ve sarhoşluk veren içkiler alkol içeren içkilerdi. Sümerlerde alkol, hoşluk ve sarhoşluk vermenin yanında ilaç olarak da kullanılmıştır. Bu tür kullanımı Mısır medeniyetinde görmek mümkündür. İçkiler arasında en çok bira ve şarap kullanılmıştır. O dönemde kullanılan bira ve şarap günümüzde kullanılanlardan oldukça farklıdır⁹. Başta Yunan medeniyeti olmak üzere, Politeist kültüre mensup birçok kültürde şarap tanrısı, *Bacchus (Baküs)*’dur. O, *Osirus* adıyla Mısır’da da yine şarap tanrısı olarak anılmaktadır. Yunan inancına göre Bacchus, Yunanlılara üzüm suyundan şarap yapmayı öğretmiştir¹⁰.

Yazının bulunmasından hemen önceki yüzyılda şarap, Romalılar tarafından gündelik içki halini dönüşmüştür.

Ortaçağ Avrupa’sında en çok tüketilen alkollü içecek şarap ve biradır. Ortaçağ Avrupa’sında genel yargı su yerine bira içmektir. Çünkü suların temiz olmadığı ve veba, kolera tipi salgınlara sebep olduğu görüşü oldukça yaygındır.

⁶ HOBSON, Richmond Pearson (1919), **Alcohol and the Human Race**, New York&Chicago: Fleming, H. Rewell C.O., s.22

⁷ Ayrıntılı Bilgi İçin Bknz., HEREDOTOS (1973), **Herodot Tarihi**, (çev: Müntekim Ökmen), İstanbul: Remzi Kitabevi, s. 116.

⁸ DOĞAN, Cem, *Agm*, s.166.

⁹ Örneğin, Babil’de bira üretiminde arpa ve kaplıca buğdayı kullanılmış, bu tahıllar bir tür malt şekline dönüştürüldükten sonra malt ekmeği hazırlanmış ve ekmeğin gereksinim duyuldukları sulandırılıp bulamaç haline getirilmiş, daha sonra fermantasyona bırakılmıştır. Ayrıntılı bilgi için Bknz. <http://www.hurriyet.com.tr/kelebek/ilk-bira-sumerli-nin-islak-unuttugu-ekmek-3520887> Erişim Tarihi: 02.07.2019, Saat 20.02

¹⁰ DOĞAN Cem, *A.g.m.*, s.166-167. Ayrıca Bknz., GUERBER, H. A. (1893), **Myths of Greece and Rome**, USA: American Book Company, s.182.

Ortaçağ tarihçisi Ruth A. Johnston *All Things Medieval* isimli kitabında "suyu sadece fakirlerin ve keşişlerin içtiğini" belirtmektedir. Bu dönemde Avrupa'da suyu dezenfekte etme yöntemlerinden birisi de suya şarap karıştırmaktır. Bunun yanında şarap, Hıristiyan inancına göre dini ritüellerde de kullanılan bir içkidir. Ancak Avrupalılar bu yöntemden daha çok su yerine bira tercih etmişlerdir. Bugün bira olarak değerlendirdiğimiz içkinin adı Ortaçağ Avrupa'sında 'ale' olarak isimlendirilmektedir. Şarap ve Bira Ortaçağ Avrupa'sının gündelik hayatının normal bir içeceği durumundadır¹¹.

Arap toplumunda içkinin kullanımını belirleyen ana unsur İslam dini olmuştur. Bu nedenle Arap toplumunda içkinin kullanımına ilişkin tespitler yapabilmemiz için, toplumu İslam öncesi ve sonrası diye incelememiz işimizi kolaylaştıracaktır. İslam öncesi Arap toplumunda içkinin yaygın olarak kullanıldığını görüyoruz. İçki bu dönemde Arap toplumunda zevk ve eğlence meclislerinde kullanılmış, ayrıca yaygın olarak da ticareti yapılmıştır¹². İçki Arap edebiyatında da geniş yer bulmuştur. Özellikle içki ile ilgili şiir, İslam öncesi Arap edebiyatında ayrı bir yer tutar. Bu dönemde içki şiirlerine 'hamriyyat' adı verilmektedir. İslam öncesi Arap toplumunda İçki, şairlerin en çok kullandığı temaların başında gelmektedir¹³.

İslâm'ın ortaya çıkışı ile gündelik yaşam, özellikle Arap kültüründe, değişikliğe uğramıştır. Çünkü İslam, kutsal kitap Kur'an-ı-Kerim ile kumarı, şarabı ve domuz etini yasaklamıştır. Bu İslam'ı benimseyen tüm topluluklarda yeni bir bakış açısı edinilmesine ve toplum normlarının yeniden düzenlenmesine neden olmuştur. İslam sadece şarabı değil, vücudu uyuşturan, aklı geriye koyan her türlü maddeye yasak koymuştur. Bu nedenledir ki, İslam'ı benimseyen topluluklar, şarap ve her türlü alkollü içeceklerden kendilerini korumaya çalışmışlardır¹⁴.

İçki, tüm toplumlarda olduğu gibi Türklerde de kullanılmıştır. Eski Türk kültüründe önemli yeri olan ve Türkler ve içki denildiğinde akla ilk gelen 'kımız' olmaktadır. Kımız bazı Türk topluluklarının kısırak sütünden elde ettikleri milli bir içkidir. Türkler ayrıca *çağır*, *bor*, *süci* gibi isimler verdikleri

¹¹ DOĞAN, Cem, *A.g.m.*, s. 167-168.

¹² *A.g.y.*, s.168-170

¹³ YEŞİLDAĞ, Abdussamed, 'Arap Şiirinde Şarap', **Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Ocak 2017 / Cilt: 7, Sayı: 1, s.281. Ayrıca Bknz., BAKTİR, Mustafa (2000). "İçki (İslâm'da)" **TDV İslâm Ansiklopedisi**. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt: 21, s.458.

¹⁴ BEMONT, Charles ve MONOD G. (1902), **Medieval Europe From 395 to 1270**, (çev: Mary Sloan), New York: Henry Holt and Co., s.147.

şarapları da kullanmışlardır. Ayrıca eski Türkler, ayrandan rakı yapmayı da öğrenmişlerdir. Onlar, 'ayran arağası' adını verdikleri bu rakıyı, Çinliler tarafından üretilen pirinç rakısına tercih ederek, kendi içkilerini oluşturmuşlardır. Türk Tarih Profesörü Bahattin Ögel, XIII. Yüzyılın sonlarına kadarki Türk dünyası devlet anlayışına, gelenek ve göreneklerine ilişkin tespitlerini sunduğu 'Türklerde Devlet Anlayışı' isimli kitabında, eski Türklerde otağın ortasında içki kadeh ve sürahilerinin durduğunu, içkiye başlamadan önce, yer ve su Tanrıları için, içki saçıldığını belirtmektedir¹⁵. Göçlerle Anadolu'ya gelen Türkler, burada M.Ö. 4000 yılından beri üretilen şarap ve içki kültürü ile karşılaşmışlardır.

Türklerin kurduğu en büyük imparatorluklardan biri olan Osmanlı İmparatorluğunda alkol, İslam dininin etkisiyle yasaklanmıştır. Ancak yasakların zaman zaman serbest bırakıldığı, göz ardı edildiği dönemlerde kurulan *bade meclisleri* oldukça önemli yer tutar. Fatih Sultan Mehmet'in saltanat dönemi (1451-1481)'de Bizans döneminden kalma meyhaneler mevcuttur¹⁶.

Gelibolulu Mustafa 'Âli *Mevâidü'n-Nefâis Fi Kavâidi'l Mecâlis*' isimli eserinde '*bade meclisi*' adab-ı muâşeretine ilişkin şu bilgileri vermektedir¹⁷;

"Gizli değildir ki içki meclisi olan toplantıda mutlak güzle gûyende ve hânende takımından olan, el üstünde gül-yanaklılar, sonra sâki adıyla hizmette ve toplantıda bulunanları görüp gözetmekte ve mîr-i meclisin mizacına uygun harekette elinden geleni yapmak üzere ve arana tüysüz-türüzsüz birinin elbette bulunması gerektir. Safa sofrasında ayak üzerine durmak isinin başka hizmetlilere verilmiş olması yeğrektir. Su şartla ki kelleler kızışp da ürkeklikler, çekingenlikler bade ateşiyle yumuşadıktan sonra onlara da ara sıra kadeh sunulsun. Hatta iltifata layık olan emektarlara mîr-i meclisin elinden kadeh verilmeli ki iltifat görenlerin meclisinde bulunanlarla birlikte oturmadığından bir bakıma gönül hoş olsun. Özellikle gözceğizine getirip aykırı hareketler ve iltifatlar gördükte görmezleşmesi saklanmış olur. İçki sohbetlerinde börekler ve ağır yağlı yemekler doğru değildir. Pilav kısmından başka yağlı yemeklerin de değmede doğru görüldüğü yoktur. Çünkü hükemâ katında, zariflerin kanununa ve akıllı kimselerin düşüncelerine göre, içki meclisinin ayrılmaz yiyeceği, yarı pismiş kebab

¹⁵ ÖGEL, Bahattin, *Türklerde Devlet Anlayışı*, Başbakanlık Basımevi, Yayın No: 519, Ağustos, Ankara, 1982, s.94-98.

¹⁶ ÖZTÜRK, Yeter, 'XIX. Yüzyıl Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı Devleti'nde İçki Ve Yasakları' **Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ordu, 2017, s. 44-48.

¹⁷ ÂLİ, Gelibolulu Mustafa (1978), **Görgü ve Toplum Kuralları Üzerinde Ziyafet Sofraları (Mevâidü'n-Nefâis Fi Kavâidi'l Mecâlis)**, (Haz: Orhan Saik Gökyay). İstanbul: Tercüman 1001 Temel Eser-Kervan Kitapçılık Basın Sanayi ve Ticaret A.S. s.158.

ile eksili çorba, kavurmalar ve köfteler gibi hazır yemekler, hele denizden çıkan balık türünün çeşitleri ile bavurya, istiridye, istakoz, teke ve midye mâkulesi sonsuz mezelerdir. Bundan sonra, içki meclislerinde, aşırı derecede dolular içmek, henüz içki meclisi karışmadan ve dostların kelleleri kızışıp sohbeta koyulmadan dolu vurmuş meyveli ağaca dönüp her kisi hele dili diline dolasıp kusmak, akıl ve idrak ve edeplerinden kalıp susmak, ayak takımından olan beyinsizlerin çoğu meclis yol yordamının nidiğini bilmezlerin, kisiyi kötü yola kılavuzlayan şeytanların isidir. Zariflerin bölüğüne ne gerektir, ne de onlara yakışan haldir. Sanı yüce cömertlerin ve unvan sahibi olarak anılan büyüklerin ve safa ehlinin meclislerinde kırk elli kadar mezelikler, fıstık, fındık ve kavrulmuş badem bol bol olmalı. Sofra, balık yumurtası, havyar ve pastırma türünden yiyeceklerle dolup taşmalı. O mevsimde bulunan türlü türlü meyvelerle meclis donatılmalı; hele vazolara çiçekler konmalı ve gül zamanı ise taze gül yaprakları ile o bezm süslenmelidir. İnce yaratılışlı olanların sanı bu türden gerekli nesnelere bulundurulmasını ister.”

Osmanlı Toplumunda Müskirat;

Alkollü içecekler manasında Osmanlı İmparatorluğunda Müskirat terimi kullanılmıştır. Osmanlı İmparatorluğunda İslam Dininin ve şer-i yönetim anlayışının etkisiyle Müskirat kullanımı yasaklanmıştır. Ancak bu yasak gayrimüslimler için değil Müslümanlar içindir. Gayrimüslimlerin alkollü içecekleri kapsayan müskiratı satmaları için dükkân açmalarına izin verilmiştir. Ancak bu izinlerin zamana zaman rafa kalktığı, tümüyle yasaklandığı da olmuştur. Osmanlı İmparatorluğunda başta şarap olmak üzere arak¹⁸, bira başlıca alkollü içecekler arasındadır.

Bunların içerisinde şarabın ayrı bir yeri ve önemi vardır. Tıpkı İslamiyet öncesi ve sonrasında Arap toplumunda olduğu gibi, Osmanlı İmparatorluğunda da Şarap Edebiyatın, özellikle de şiirin, ana teması olmuştur. Osmanlı minyatürlerinde de kendine bolca yer bulan şarap, Lale Devri şairlerinden Nedim'in dizelerinde şu şekilde işlenmiştir¹⁹;

'Destîde kadehde doyamam görmeğe bârî

Ey gevher-i şeffâf senin mahzenin olsam'.

¹⁸ Daha sonra adı rakı olmuştur.

¹⁹ KARATAŞ, Leyla, 'Nedîm Dîvânı'nda Lâle Devri Sosyal Hayatının İncelenmesi', **Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı Türk Dili Ve Edebiyatı Öğretmenliği Programı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi**, İzmir, 2006, s.48.

1655-56 yıllarında Osmanlı İmparatorluğu'nda bulunan Fransızların ünlü gezgini Jean Thévenot, Osmanlıların genelde alkollü içecekler ve özeldeyse Şarapla olan ilişkilerini şöyle anlatmaktadır²⁰:

"her ne kadar şarap onlara Kur'an tarafından yasaklanmış ise de, bazı kimseler bunun sadece bir fikir ve nasihat olduğunu ve kesin bir hüküm olmadığını söylerler. Bununla beraber alenen içmezler, ancak yeniceriler ve diğer bazı kimseler bir şeyden korkmayarak içerler, içmeye başlayınca da çok içerler ve eğer baslarına bir bela gelmeyecekse uyuyuncaya kadar içmeye devam ederler, yeter ki içmeye bırakılsınlar".

Sultan Abdülmecid'in saltanatında sadrazamlık yapmış Kıbrıslı Mehmet Emin Paşa'nın²¹ eşi Melek Hanım²² "Şark Haremlerinde 30 Yıl 1840-1870" isimli anılarından oluşan eserinde, XIX. yüzyıl Osmanlı Sarayı ve toplumu gündelik yaşamına ilişkin önemli ipuçları vermektedir.

Bu ipuçları arasında, Melek Hanım'ın XIX. yüzyıl sonlarındaki Osmanlı düğünlerine ilişkin tasvirleri oldukça ilgi çekicidir. Melek Hanım, şarap ve rakıya yönelik gördüklerini de anlattığı düğün tasvirlerinde, şu ifadeleri kullanmaktadır;

"Paşanın misafirleri ve damadı, erkeklerin dairesi olan selamlıkta karşılandı. Orada, öğlen vakti masalar hazırlandı ve en iyi yemeklerle, en iyisinden şarapla ve rakıyla donatıldı. Ağaçların gölgelerinde oturan müzisyen grupları havada yankılanan bir tonla dokunaklı şarkılar söylediler ve Bacchus'un yönettiği eğlenceyi yönlendirdiler. Muhammed ve Bacchus arasındaki savaştan Bacchus galip çıktı ve üçüncü ya da dördüncü kadehten sonra, misafirler kendilerini kaybetmeye ve direnmeksizin taşkın bir eğlenceye teslim olmaya başladılar"

Yukarıda bahsedilen müskirat kullanıma ilişkin örneklerin yanında, Osmanlı Toplumunda içkiye savaş açmış kişiler de vardır. Bazı sultanlar İslami tebaaya tamamen yasakladıkları müskirat kullanımını, gayrimüslimlere serbest

²⁰ THEVENOT, Jean (1978), **1655- 1656'da Türkiye**, (çev: Nuray Yıldız). İstanbul: Tercüman 1001 Temel Eser-Kervan Kitapçılık Basın Sanayi ve Ticaret A.Ş., s.89-90.

²¹ Mustafa Reşid Paşa'nın teklifiyle 29 Mayıs 1854'te Sadrazamlığa getirilen Mehmed Emin Paşa (Abdülmecid saltanatında 29 Mayıs 1854 - 23 Kasım 1854, 18 Kasım 1859 - 24 Aralık 1859 ve 28 Mayıs 1860 - 6 Ağustos 1861 tarihleri arasında üç dönemde toplam bir yıl on ay on bir gün sadrazamlık yapmış Osmanlı devlet adamıdır. Ayrıntılı Bilgi İçin Bknz., Kemal ÇİÇEK, "Mehmed Emin Paşa Kıbrıslı (1813-1871)", **TDV İslam Ansiklopedisi**, c-28, 2003, s, 463-464.

²² Fransız kökenli olan Melek Hanım XIX. yüzyıl Osmanlı Sadrazamlarından Kıbrıslı Mehmet Ali Paşa'nın karısıdır. Anılarını yazan ilk Osmanlı kadını olduğu düşünülmektedir. Melek Hanım, sadece İstanbul Haremi değil, eşinin görevi gereği atanma ya da sürgün nedeniyle gitmek zorunda kaldığı, Macaristan'dan İç Anadolu'ya ve Mısır'a bütün bir Osmanlı coğrafyası ve özel hayatlarına ilişkin anılarını kaleme almıştır. Ayrıntılı bilgi için bknz., [Haremde Mahrem Hatıralar - Melek Hanım](#), Oğlak Yayıncılık, 1999.

bırakmışlardır²³. Alkollü içkilere getirilen yasaklar konusunda en çok bilinen padişah IV. Murad'dır. Şeyh Kadızade Efendi, İstanbul'da 1633'te çıkan, şehrin büyük bir kısmını küle çeviren yangının ve diğer yangınların içki, sigara içen sarhoş kişilerin neden olduğunu tespit etmiş ve bu tespitini de IV. Murad'a rapor etmiştir. Bunun üzerine Sultan Murat, Osmanlı ülkesinde alkol, tütün ve dönemin gözde içeceği olan kahvenin yasaklanmasına yönelik irade vermiştir. Kanunî Sultan Süleyman döneminde de alkollü içecekleri yasak eden fermanlar çıkarılmıştır. III. Selim bir fermanla ne kadar meyhane varsa kapattırmış; sarap, rakı ve benzeri ne kadar içki varsa hepsini yasaklamıştır. Ancak bu yasakları içki içenler, bir yolunu bularak delmişlerdir. Bu kişiler içki içerken yakalandıklarında ağır cezalara çarptırılmışlardır.

Men'-i Müskirât Cemiyeti ve İkinci Meşrutiyet Döneminde Müskirat

1908'de alkolün Zararları ile mücadele etmek ve toplumu bu konuda duyarlı hale getirebilmek amacıyla Men'-i Müskirat Cemiyeti kurulmuştur. Cemiyet onbeş maddelik nizamnamesinde girişinde şu açıklamayı yapmaktadır²⁴;

“Osmanlı Men'-i Müskirât Cem'iyeti'nin maksad-ı hakikisi içki dinilen fennen mûzır, dînen harâm bi'l-cümle müskirâtın saf ve pak olan vatanımızda men'-i isti'mâlîne çalışmak, tehdîd-i mazarrâtına çâre bulmaktır”

Cemiyet, nizamnamesinin hemen girişinde de belirttiği gibi, fennen ve dinen zararları olan içkiyi, vatan toprakları için tehdit olarak görmektedir. Sırat-ı Mustakîm dergisi Cemiyetin kuruluşunu kamuoyuna şu şekilde bildirmiştir;

“Merkezi Dersâdet'de olmak üzere bu nâm ile bir cem'iyet teşkil olunmuştur. Bu cem'iyetin maksad-ı teşkîli vesâ'it-i makna' ile ahâliyi müskirât isti'mâlinden vazgeçirmek için bütün gayretile çalışmaktır. Maksada vusûl için cem'iyetin tevessül ideceği vesâ'it: i'lânât-ı nevâ'i ike müskirâtın mazarrâtını ifhâm, tedrisât ve konferanslar tertibi ve gazeteler ile makâlât-ı müfide ve resâ'il-i mevkûte neşri ile berâber nezd-i hukûmetde teşebbüsât-ı lâzımada bulunmaktan, teşvîk ve tergîb icrâsile mükâfatlar tertîbinden ibâretidir”(Y.Y., 1326: 438).

Cemiyet Nizamnamesinde alkolün kişisel ve toplumsal zararlarına yönelik önemli tespitlerde bulunmaktadır. Bunlardan en dikkat çeken, kişisel

²³ “İctimaî Hıfzû's-Sıhha Dael-Keul (Alkolizm)” **Osmanlı Hilal-i Ahmer Mecmuası**, sene: 4, sayı: 38, İstanbul: Ahmed İhsan ve Şürekâsı Matbaacılık, 15 Tesrinievvel 1924, s.50.

²⁴ **Osmanlı Men'-i Müskirât Cemiyeti Nizamnamesi**, 1326: 1.

ve toplumsal hastalıklar ve bozuklukların yüzde doksananın alkollü içecek tüketen insanlarda görüldüğü görüşüdür. Bu görüş, İkinci meşrutiyet öncesi ve hemen sonrasındaki hastalıklardan dolayı ölüm, cinayet, bulaşıcı hastalık, gasp, hırsızlık, yan kesicilik gibi toplumsal marazi durumların artmasının altında alkollü göstermektedir. Bu durum 1908 sonrasında alkollü içecekler konusunda acilen önlemler alınmasını gerekliliğini ortaya koymaktadır²⁵.

Cemiyet'in merkezi Dersaadet (İstanbul) olarak belirtilmiştir²⁶. İkinci meşrutiyetin ilanından önceki ve sonraki siyasi çalkantılardan uzak kalmak ve büyük olasılıkla da tüm siyasi gurupların desteğini almak için Cemiyet, politikayla ilgilenmeyeceğini belirtmiştir. Bunu da nizamnamesine eklemiştir. İkinci Meşrutiyet'in ilanından sonra basın hayatındaki özgürlük ortamı gazetelerin sayılarını arttırırken çeşitli içerik ve konuların da yazılmasına olanak sağlamıştır. Spor, sağlık, siyaset, teknoloji gibi bir çok konu gazete köşelerinde yer bulmuştur. Bunun yanında İkinci Meşrutiyetin ilanı, Karadeniz Ereğlisi Osmanlı İçki Düşmanları Cemiyeti ve Men'-i Müskirât Cemiyetlerinin kuruluşları ile de gazetelerde müskiratın zararlarını anlatan yazılar çoğalmıştır. "Beyanül Hak" gazetesinde, "Tan" gazetesinde Fransa Encümen-i Danış azası Mösyö Jül Klarni'nin "Zarar-ı Müskirat" başlığıyla yayınladığı yazı oldukça önemlidir. Yazıda Klarni, Men'-i Müskirât Cemiyetinin amacında belirttiği gibi toplumsal sorunların en önemli etkenlerinden birinin müskirat olduğunu belirtmektedir. O ayrıca Fransa özelinden yola çıkarak Avrupa genelmesi ile içkinin toplumları yok edici etkisine örneklerle açıklama getirmektedir²⁷.

Men'-i Müskirât Cemiyeti halkı bilinçlendirmek için topluma açık yerlerde toplantılar da yapmıştır. 1910'da *Hikmet* gazetesinden kurulduğunu duyuran Cemiyet, içkinin zararlarına yönelik konferanslar tertip etmiş ve aynı gazeteden de konferans duyurularını kamuoyuyla paylaşmıştır. Cemiyet tarafından yapılan Fevziye Kıraathanesinde ve Darü'lmuallimin konferans salonundaki konferansta müskiratın bütün cemaati tahrip ettiğini, İslam'ın men' ve haram eylemesinin en ulvi hakikat-i ictimaiyenin esası olduğu belirtilmiştir. Cemiyet Üyesi doktorlar tarafından verilen konferanslarda alkol ile ilgili olarak garb medeniyetinin örnek almayla ilgili olarak şu görüşler dile getirilmiştir²⁸;

²⁵ O.M.M.C.N., 1326: 1

²⁶ O.M.M.C.N., 1326: 6

²⁷ **Beyanül Hak**, C. 1, S. 22, s.502.

²⁸ Yunus Nadi, "Müskirat Aleyhinde", **Hikmet**, 11 R 328 (M.22 Nisan 1910)

“Garp medeniyeti parlaktır, ancak bu medeniyete karşı nazar-ı dikkatinizi celb ederim. Siz medeniyeti Şarkîliler bu medeniyeti henüz yeni almaktasınız. Fena taraflarını terk ederek iyi taraflarını alabilirsiniz. Bu suretle çok geçmeden Avrupalılardan daha üstün bir ahval-i ictimaiyeye sahip olabilirsiniz. Avrupalıların kurtulmaya çalıştığı müskiratı siz hiç kabul etmemek suretiyle bu babda mühim bir adım atmış olursunuz. Efendiler! Rakı içmek, şarap içmek medeniyete mazhar olmak değildir; harab olmaktır.”

İkinci Meşrutiyetin ilanı ile ortaya çıkan özgürlük ortamının da etkisiyle ile tekrar dükkânlarını açan müskirat esnafı, sık sık denetimlere tabi tutulmuştur. Bu denetimlerde eksiklik görüldüğünde gerekli cezai işlemler uygulanmıştır. Bunun örneğini Antalya’da Ruhsatsız içki satan Avram isimli esnafın dükkânına uygulanan cezadan görüyoruz. Avram, meyhanesinde ruhsatsız içki sattığı için, meyhanesi kapatılmış ve mevcut müskiratı imha edilmiştir²⁹. İstanbul Galata’da bulunan lokantalarda da üç hileci esnaf, ruhsatları olmadığı halde dükkânlarında müskirat satışı yaptıkları tespit edilmiş ve yapılan tahkikat sonucunda lokantaları kapatılmıştır³⁰.

Cami yakınları ve Müslüman mahallerinde müskirat satışının yasak olmasına rağmen, Tahtakale Cami-i Şerifi civarında satış yapıldığı ihbar edilmiş ve gerekli tahkikat başlatılmıştır³¹. Müskirat satış ve dükkân açma yasağı sadece Cami-i Şerif çevresi ve Müslüman Mahalleri ile sınırlı değildir. Yasak tekke ve medreseleri de kapsamaktadır. Bu yerlerde müskirat olarak değerlendirilebilecek her türlü maddenin satışı, imali yasaklanmıştır. Ancak bazı hileci esnaf tarafından yasaklar delinerek satışlar ve imalatlar yapılmıştır. İstanbul, Kantarcılar Sabunhane Sokağı’nda Ali Rıza Efendi’nin açtığı ispirto imalathanesi bu sebepten dolayı Şura-yı Devlet Mülkiye ve Maarif Dairesiyle Heyet-i Umumiye mazbataları gereğince, Polis Müdüriyet-i Umumiyesince kapatılması uygun görülmüştür³².

Osmanlı toplumunda özellikle Müslümanlar arasında, dini değerlerinde etkisiyle, müskirat satan, imal eden ve dükkân açan esnafa iyi gözle bakılmamıştır. Bazı kötü niyetli insanlar, kişisel anlaşmazlıkları olan müskirat işiyle uğraşan kişilere karşı bu bakış açısını kullanmışlardır. Bu insanlar, müskirat işiyle uğraşan esnafa karşı, haksız yere, suçlamalar yaparak toplum içerisinde itibarlarını kaybetmeleri için çaba sarf etmişlerdir. Böyle bir durumu,

²⁹ DH.HMŞ.,1/9, 23.08.1334

³⁰ ŞD.,35/11, 03.02.1331.

³¹ KB.MAA.FE., 2/18, 14.05.1912.

³² DH.EUM.AYŞ., 15/41, 14-10-1337.

Erdek Paşalimanı nahiyesinde meskûn bulunan müskirat fabrikası sahibi Çakomos'un yaşadığını, belgeler ışığında görüyoruz. Yine Erdek'te ikame olan Selanik Muhacirlerinden Rıza isimli vatandaşı, Çakomos'un muzır bir kişi olduğunu ihbar etmiştir. Ancak yapılan tetkiklerle Çakomos'un muzır bir kişi olmadığı, Rıza'nın asıl amacının Çakomos'un mallarına konmak olduğu anlaşılmıştır³³. Yine buna benzer bir olay da Diyarbakır civarında zorku mevkiinde gerçekleşmiştir. Makandras ve Kurp isimli menşei Amerika olan buz ve müskirat fabrikasına bölgede yaşayan Kürtler saldırılarda bulunmuşlardır. Bölgelerinde müskirat imalatından rahatsız olan bu insanlar saldırgan sıfatı ile Diyarbakır vilayeti gerekli tahkikatı başlatmıştır³⁴.

İstanbul dışındaki vilayetlerde de sıkı kontroller yapılmıştır. Müskirat nizamnamesine uymayan meyhaneler kapatılmıştır. Bu kapsamda Kastamonu vilayetindeki Nizamnameye uymayan meyhaneler kapatılmıştır³⁵.

Gayrı Müslim Esnafın Müskirat Satışına İzin Talebi ve Gayrı Müslim Esnafa İzin Verilmesi

İkinci Abdülhamit 31 Ağustos 1876 tarihinde tahta çıkmıştır. Babası Abdülmecit'in saltanatının sonlarına denk düşen zamanda Dâhiliye Nezaretince çıkartılan bir genelgeyle, Müslüman mahallelerinde alkollü içecek satmak yasaklanmıştır. Ancak bu yasak, tam anlamıyla uygulanmadığı gibi, müskirat satış oranları eskiye göre artmış ve yeni yeni alkollü içkiler satan yerler türemiştir³⁶.

İkinci Abdülhamit'in tahta çıkışının ilk yıllarında bu konu, dönemin sosyal, siyasi ve ekonomik gelişmeleri yüzünden ileriki bir zamana bırakılmıştır. Bu zaman diliminde yerli yersiz birçok yerde müskirat satışları artmıştır. Bu durumu yakından takip eden İkinci Abdülhamit, tahta çıkışının on üçüncü yılı olan 1889'da Müskirat ile ilgili önlemler alıp irade ortaya koymuştur. İkinci Abdülhamit, bu iradesi ile İslam mahallelerinde meyhane açılmasını, gizli müskirat satışı yapılmasını yasaklamıştır. Ayrıca İkinci Abdülhamit ortaya koyduğu irade ile halen açık olan tüm meyhaneleri de kapatmıştır³⁷.

³³ DH.EUM.3.Şb, 24/5, 11.01.1336.

³⁴ DH.H., 32/7, 28.07.1331

³⁵ DH.MUİ., 31/7, 23.10.1327

³⁶ B.O.A.İ.DH., dosya no: 469, gömlek no: 31450, yıl: 1277.

³⁷ B.O.A.İ.DH., dosya no: 1127, gömlek no: 88085, yıl: 1306

Babası Abdülmecit zamanında da yasaklanmasına rağmen tam takibi yapılmaması, yasağa yönelik kararların uygulanamaması gibi nedenlerden dolayı içki serbestliğinin önüne geçilmek istenmiştir. Bu nedenledir ki İkinci Abdülhamit'in içkinin yasaklanmasına yönelik kararları sıkı sıkıya uygulanmıştır. Geneli ilgilendiren yasaklamalara yönelik iradeler kadar, şahıslara yönelik alınmış yasaklar da bu dönemde dikkat çekmektedir. Örneğin; Balkapanı'nda Yanako Skodamar'ın açtığı alkollü içki satan esnaf dükkânı için direk olarak yasak getirilmiştir³⁸.

Bir yandan yasaklar getirilirken, diğer taraftan da 1908'den Cumhuriyet döneminin ilk yıllarına Alkolün zararlarına yönelik araştırmalar yapılmış, *Karadeniz Ereğlisi Osmanlı İçki Düşmanları Cemiyeti* ve *Men'-i Müskirât Cemiyeti* gibi kuruluşlar ortaya çıkmıştır. Bunun yanında bu cemiyetler, alkolün zararlarını anlatmak, alkole karşı kamuoyu oluşturmak amacıyla, *Hilal-i Ahdâr*, *Hilal-i Ahmer* ve *Sırat-ı Mustakîm* gibi yayın organlarında yazılar yazmıştır. Bu konuda 1908'de *Sırat-ı Mustakîm* adıyla kurulan daha sonra Milli Mücadele döneminde *Sebilürreşâd* ismiyle ön plana çıkan yayın organında alkol ile ilgili yazılar önemli yer tutmaktadır.

Sırat-ı Mustakîm'in 103 no.lu sayısında alkolün verdiği zararların tarifine yönelik *Meyhâneler Felâket Yatağıdır* başlığıyla çıkan yazı oldukça önemlidir. Bu yazıda Alkolün yıkıcı zararları şu şekilde anlatılmaktadır³⁹;

"Bu felâketden halâs olmak için bozulmuş dimağlarından sadr olan irâdeler kâfi derecede kuvveti hâ'iz değildir. Azâblar, kâbuslar, ateşler içinde boğulurlar da yine her gün içerler. Çünkü i'tiyâd etmiş, bu kâtil-i bi'imâna esir olmuşlardır. Bu biçârelere imdâd imdâd... Yardım iden olmazsa dâelkeule tutulurlar. Ahlâkları değişir, çehreleri değişir, hisleri değişir, artık en sevdikleri evlâdlarını âilelerini bile şefkat ve muhabbetlerinden dûr tutarlar. Vücutlarını müdhiş bir asabiyet kaplamış, hislerini büyük bir dalâlet sarmış olduğu halde evde, mahallede, her yerde nizâ'lar kavgalar ibâd ider, herkesi incitirler. Hayatlarından lezzet, hânelerinden istirahat kaçmıştır"

Bu durum özellikle yabancı esnaf tarafından hoş karşılanmamıştır. Müskirat satışı ile geçimini sürdüren yabancı esnaf, kapanan meyhanelerinin tekrar açılması yönünde taleplerde bulunmuşlardır. İkinci meşrutiyet için hazırlıkların yapıldığı, birçok kesimin hak ve taleplerinin yüksek sesle dillendirildiği, azınlık, cemaat gibi toplulukların isteklerinin çoğaldığı XX. yüzyıldaki gelişmeler İkinci Abdülhamit'i Müskirat konusunda yabancı esnafın

³⁸ B.O.A., İ.HR., dosya no: 245, gömlek no: 14560, yıl: 1287

³⁹ *Sırat-ı Mustakîm*, 1326, Sayı: 103

isteklerine cevap vermeye itmiştir. Yabancı esnaf, İkinci Meşrutiyetin ilanından hemen bir yıl öncesi, ülkedeki sıcak gelişmelerin de etkisiyle, taleplerini Padişah'a kabul ettirmişlerdir.

1907 yılı Ocak ayı içerisinde İkinci Abdülhamit Müskirat işi yapan esnafın Müslüman Mahalleri haricinde her türlü müskirat satış işini yapmalarına izin vermiştir. Alınan izinler gereğince meyhane açan ve Müskirat satışına izin verilen esnaf aşağıdaki tabloda belirtilmiştir⁴⁰;

	Adres	Kişi	Tarih	Açıklama
Depo Ruhsatı	Kalyoncu Kolluğu'nda Çakmak Sokağı	Petro Kaçyanıkyan	02.01.1325	Kalyoncu Kolluğu'nda Çakmak Sokağı'nda Petro Kaçyanıkyan'ın kiraladığı dükkâna müskirat deposu olarak ruhsat verilmiştir.
Müskirat Satışına İzin	Beyoğlu'nda İmampaşa Çöplüğü	Kosti	03.01.1325	Beyoğlu'nda İmampaşa Çöplüğü adlı yerde Kosti isimli kişinin dükkanında müskirat satışına izin verilmiştir.
	Çengelköy	Danyel veled-i Nikola Zambolidi	03.01.1325	Çengelköy'deki dükkânında müskirat satışı için müracaat eden Danyel veled-i Nikola Zambolidi'ye izin <u>verilmemiştir</u> .
	Taksim'de Rum Kabristanı Sokağı'	Yorgi veled-i Astavri	07.01.1325	Taksim'de Rum Kabristanı Sokağı'nda kiraladığı dükkânda müskirat satışı için müracaat eden Yorgi veled-i Astavri'ye izin verilmiştir
	Beyoğlu Yeniçarşı Çukurbostan	İngiliz Andon	08.01.1325	Beyoğlu Yeni çarşı Çukurbostan'da İngiliz Andon'un kiraladığı dükkânda müskirat satışında zabıtaca bir mahzur görülmemiştir.
	Beyoğlu Sakızağacı Caddesi'	Nerekopi Tormais	08.01.1325	Beyoğlu Sakızağacı Caddesi'nde Nerekopi Tormais'in dükkânında müskirat satışına izin verilmiştir.
	Haydarpaşa	Dimitri veled-i Vasil	09.01.1325	Haydarpaşa'da Dimitri veled-i Vasil'in dükkânında müskirat satışına izin verilmiştir

⁴⁰ ZB.,376/11, 23.02.1325.

	Beyoğlu	Nikoli	10.01.1325	Beyoğlu'nda Yunan tebaasından Nikoli'nin kiraladığı depoda müskirat satışına izin verilmiştir.
	Yedikule istasyon karşısı	Dimitri veled-i Mikailidi	10.01.1325	Yedikule istasyon karşısında Dimitri veled-i Mikailidi'nin, dükkanında müskirat satmasında bir sakınca yoktur.
	Beyoğlu Kalyoncu Kolluğu Caddesi	Nikoli	10.01.1325	Beyoğlu Kalyoncu Kolluğu Caddesi'nde Nikoli'nin, kiraladığı dükkanda müskirat satmasında bir sakınca yoktur.
	Balat, Karabaş Mahallesi	Meyhaneci Yorgi	10.01.1325	Balat, Karabaş Mahallesi'nde Meyhaneci Yorgi'nin, dükkânında müskirat satmasında zabıtaca bir mahzur yoktur.
	Hasköy, Kiremitçi Ahmed Çelebi Mahallesi	David veled-i Kemal	10.01.1325	Hasköy, Kiremitçi Ahmed Çelebi Mahallesi'nde David veled-i Kemal'in, dükkânında müskirat satmasında sakınca yoktur.
	Galata	Diran veled-i İstapan	18.01.1325	Galata'da Diran veled-i İstapan'ın, kiraladığı dükkanda müskirat satmasında mahzur yoktur.
	Galata	Minyaş Şüküryan	18.01.1325	Galata'da Minyaş Şüküryan'ın, kiraladığı dükkanda müskirat satmasında sakınca yoktur.
	Beyoğlu	İspero veled-i Kostantin	22.01.1325	Beyoğlu'nda Ispero veled-i Kostantin'in, kiraladığı dükkanda müskirat satmasında bir sakınca yoktur.
	Beyoğlu	Paskal	22.01.1325	Beyoğlu'nda Paskal'ın, kiraladığı dükkanda müskirat satmasında bir sakınca yoktur.
	Üsküdar, İcadiye	Marko veled-i Petro	23.02.1325	Üsküdar, İcadiye'de Marko veled-i Petro'nun, kiraladığı bahçede bira satışına izin verilmiştir.
	Üsküdar İcadiye	Agobyan Karabet	16.03.1325	Üsküdar İcadiye'de Agobyan Karabet'e ait kahvehanede bira satılabilecektir.
	Unkapanı	Aleksandoros	04.01.1325	Unkapanı Haraççı Karamehmed Mahallesi'nde müskirat satmak için

Dükkân Ruhsatı				müracaat eden Aleksandros'un dükkânının gerekli şartları taşıyıp taşımadığının tahkik edilmiştir. Yapılan Tahkikat sonucunda kiraladığı dükkânı meyhane olarak kullanmak için müracaat eden Yunanlı Aleksandros'un bu talebi nizamden caiz bulunmamıştır.
Tablo 4: Yabancı Esnafa Yönelik Müskirat Satış İzinleri				

1907'de Ocak ayı içerisinde, sadece İstanbul'da, müskirat işi ile uğraşan yabancı esnafın isteklerinin gereği olarak, 1 müskirat depo ruhsatı, 16 müskirat satma izni verilmiştir. Sadece Çengelköy'de dükkânında müskirat satışı için müracaat eden Danyel veled-i Nikola Zambolide'nin ve Unkapanı Haraççı Kara Mehmed Mahallesinde kiraladığı dükkânda müskirat satışı yapmak isteyen Yunanlı Aleksandros'un dükkânları uygun bulunmadığı için gerekli izin verilmemiştir. Ocak ayında arka arkaya verilen müskirat satış izinlerinde, eski dönemlerde olduğu gibi suiistimaller yaşanmaması için 25 Şubat 1907'de İslam mahalleleri ile camilerin yakınında açılmış müskirat depolarının kapatılması ve meyhaneler dışında içki satışına müsaade olunmaması ile ilgili kolluk güçleri uyarılmıştır.

Sonuç

1908'de ilan edilen İkinci Meşrutiyet, Osmanlı İmparatorluğunda toplumsal, siyasal ve sosyal değişimleri de beraberinde getirmiştir. Özellikle birden bire artan gazete ve dergi sayısı, çeşitli konularda farklı bakış açıları ile yazıların yazılmasını sağlamıştır. Siyasal değişiklikler olmuş İttihat ve terakki kadroları yönetimde söz sahibi olmaya başlamışlardır. Ayrıca Ticaret antlaşmaları, Kapitülasyonlar ve Avrupa'daki sanayi devriminin etkisiyle açık pazar ülkesi haline gelen Osmanlı İmparatorluğu'nu ayakta tutmak için İttihat ve Terakki Partisi Milli İktisat modelini seçmişti. Yerli üreticiyi ve esna fı Avrupa'dan gelen mallara karşı korumak amacıyla yeni bir ekonomi modeli ortaya koymuş ve bu amaçla da yerli malı kullanmayı teşvik etmiştir. Özellikle yerli esnafın korunması ve tekrardan ahilik kültürü altında teşkilatlanması için

Ahilik Raporları hazırlatmıştır. 1908 sonrası Osmanlı İmparatorluğu sınırları içerisindeki tüm ekonomik unsurlar değerlendirilmiştir. Osmanlı toplumunda bir çok kez yasaklanmasına rağmen, Müskirat kullanımını oldukça önemli yer tutmaktadır. Birçok padişahın irade ortaya koyarak yasakladığı müskirat kullanımını gayrimüslim tebanın istekleri ve alınan vergilerin de etkisiyle Müslüman Mahalleleri, Tekke, Medrese, Cami dışındaki yerlerde satışı yapılmak için gayrimüslim esnafa serbest bırakılmıştır.

Ancak nizamnameler ile kuralları ortaya koyulan müskirat satışında, bazı hileci esnafın ruhsatsız içki satışı yaptığı belgelerden görülmektedir. Bu tür hileli yollara başvuran esnafa yönelik nizamnamelere uygun olarak cezai işlemler yapılmıştır. Bunun yanında özellikle, Müslüman teba arasında çok da iyi bakılmayan müskirat esnafına yönelik, bazı kötü niyetli kişilerce iftiraya varan suçlamalar yapıldığını ancak yapılan tahkikatlar sonucunda gerçeğin ortaya çıkarıldığını da görmekteyiz.

İkinci Meşrutiyet döneminde Müskiratın zararları konusunu kendine çalışma alanı seçmiş Karadeniz Ereğlisi Osmanlı İçki Düşmanları Cemiyeti ve Men'-i Müskirât Cemiyeti gibi kuruluşlar çalışma hayatına başlamıştır. Bu cemiyetler kıraathanelerde konferans salonlarında düzenledikleri konferanslar ile halkı bilinçlendirmeye çalışmışlardır. Ayrıca Hilal-i Ahdâr, Hilal-i Ahmer ve Sırat-ı Mustakîm de Müskiratın Zararlarının anlatılması ile ilgili önemli çalışmalar yapmışlardır.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi

B.O.A.,İ.DH., dosya no: 469, gömlek no: 31450, yıl: 1277

B.O.A, İ.DH., dosya no: 1127, gömlek no: 88085, yıl: 1306

B.O.A., İ..HR., dosya no: 245, gömlek no: 14560, yıl: 1287

Dahiliye Nezareti Hukuk Müşavirliği Evrakı, (DH.HMŞ.),1/9, H., 23.08.1334

Dahiliye Nezareti Hukuk Evrakı, (DH.H.), 32/7, H., H., 28.07.1331

Dahiliye Muhaberat-ı Umumiye İdaresi Evr., (DH.MUI.), 31/7, H., 23.10.1327

Dahiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Birinci Şube, (DH.EUM.AYŞ.), 15/41, H.,14.10.1337.

Dahiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Üçüncü Şube (DH.EUM.3.Şb.), 24/5, H., 11.01.1336

Şura-yı Devlet Evrakı, (ŞD),35/11, H., 03.02.1331.

Zabtiye Nezareti Evrakı, (ZB),376/11,H., 23.02.1325.

Gazeteler ,Dergiler ve Mecmualar

Osmanlı Hilal-i Ahmer Mecmuası

Beyanü'l Hak

Hikmet

Sırat-ı Mustakim

Kitaplar

ÂLİ, Gelibolulu Mustafa, **Görgü ve Toplum Kuralları Üzerinde Ziyafet Sofraları (Mevâidü'n-Nefâis Fi Kavâidi'l Mecâlis)** (Haz: Orhan Saik Gökyay), Tercüman 1001 Temel Eser-Kervan Kitapçılık Basın Sanayi ve Ticaret A.Ş., İstanbul (1978)

BEMONT, Charles ve MONOD G., **Medieval Europe From 395 to 1270**, (çev: Mary Sloan),: Henry Holtand Co., New York, 1902.

CHAFETZ, Morris E. ve DEMONE, Harold W., **Alcoholism and Society**, New York: Oxford University Press, 1962.

GUERBER, H. A., **Myths of Greece and Rome**, American Book Company, USA, 1893.

HEREDOTOS, **Heredot Tarihi**, (çev: Müntekim Ökmen), Remzi Kitabevi, İstanbul, 1973.

HOBSON, Richmond Pearson, **Alcohol and the Human Race**, New York&Chicago: Fleming. H. Rewell C.O., 1919.

- HANIM, Melek, *Haremden Mahrem Hatıralar – Melek Hanım*, (çev: İsmail Yerguz), Oğlak Yayıncılık, İstanbul, 1999.
- ÖGEL, Bahattin, **Türklerde Devlet Anlayışı**, Başbakanlık Basımevi, Yayın No: 519, Ağustos, Ankara, 1982, s.94-98.
- SAMUELSON, James, **The History of Drink A Review Social, Scientific, and Political**, London: Trübner&CO., 1880
- THEVENOT, Jean, **1655- 1656’da Türkiye**, (çev: Nuray Yıldız),Tercüman 1001 Temel Eser-Kervan Kitapçılık Basın Sanayi ve Ticaret A.Ş., İstanbul, 1978.

Bildiri, Makaleler ve Tezler

- BAKTİR, Mustafa, “İçki (İslâm’da)” **TDV İslâm Ansiklopedisi**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt: 21, İstanbul, 2000.
- ÇİÇEK, Kemal, “Mehmed Emin Paşa Kıbrıslı (1813-1871)”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, c-28, 2003.
- DOĞAN, Cem, “Osmanlı Men’i Müskirat Cemiyeti ve Men’i Müskirat Kanunu”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cild:6, Sayı: 26, Bahar 2013.
- İHSAN Ahmed, “İctimaî Hıfzû’s-Sihha Dael-Keul (Alkolizm)” **Osmanlı Hilal-i Ahmer Mecmuası**, sene: 4, sayı: 38, İstanbul.
- “İctimaî Hıfzû’s-Sihha Dael-Keul (Alkolizm)” **Osmanlı Hilal-i Ahmer Mecmuası**, sene: 4, sayı: 38, İstanbul: Ahmed İhsan ve Şürekâsı Matbaacılık, 15 Tesrinievvel 1924.
- KARATAŞ, Leyla, ‘Nedim Dîvânı’nda Lâle Devri Sosyal Hayatının İncelenmesi’, **Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı Türk Dili Ve Edebiyatı Öğretmenliği Programı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi**, İzmir, 2006, s.48.
- NADİ, Yunus, “Müskirat Aleyhinde”, **Hikmet**, 11 R. 328 (M.22 Nisan 1910).
- ÖZTÜRK, Yeter, ‘XIX. Yüzyıl Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı Devleti’nde İçki Ve Yasakları’ **Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ordu, 2017
- YEŞİLDAĞ, Abdussamed, ‘Arap Şiirinde Şarap’, **Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Ocak 2017 / Cilt: 7, Sayı: 1, s.281.

İnternet

<https://tr.khanacademy.org/humanities/world-history/world-history-beginnings/shang-dynasty-china/a/shang-dynasty-article> . Erişim Tarihi 02.07.2019, Saat 18.30.

<http://www.hurriyet.com.tr/kelebek/ilk-bira-sumerli-nin-islak-unuttugu-ekmek-3520887> Erişim Tarihi: 02.07.2019, Saat 20.02